

Motion till riksdagen 2005/06:Ju40

av **Johan Pehrson m.fl. (fp)**
med anledning av prop. 2005/06:165

Ingripanden mot unga lagöverträdare

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra 31 § lagen om unga lagöverträdare (LUL) så att polisen i stället som huvudregel skall utreda samtliga brott.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa möjlighet till s.k. helgavskiljning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialtjänsten bör få tillgång till fler åtgärder utan att samtycke skall föreligga från den unge.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att huvudregeln skall vara att medling kommer i fråga när skuldfrågan är klarlagd i domstol.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ytterligare utvidga reglerna om skyndsamhetskrav i handläggning av ungdomsmål till att gälla även i mål med unga brottsoffer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett lagstadgat skyndsamhetskrav införs i mål med unga gärningsmän under 18 år eller unga brottsoffer, innebärande att en tidsfrist införs gällande förundersökningen som skall gälla fr.o.m. det att polis-anmälan görs med en utpekad gärningsman t.o.m. beslut om åtal.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra vissa regler om skadeståndsansvar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa möjlighet till frivilliga drogtester i skolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldrars skyldighet att närvara vid rättegångar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheter för skolan att få kännedom om elever som har begått brott.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet till drogtester på personer under 15 år.

Fel! Okänt namn på

Välj verklighetens väg mot ungdomsbrottslighet

Brottsligheten är en social orättvisa hur man än vänder på det, hårdast drabbas människor som redan är socialt utsatta. Vid varje brott minskar rättstryggheten och tilltron till demokratins förmåga att säkra personlig och ekonomisk trygghet rubbas. I brottslighetens spår följer alltid lidande för brottsoffret och i förlängningen också för gärningsmannen. Misär och utanförskap är drivhus för brottsligheten, därför vill Folkpartiet liberalerna betona att krafttag mot brottslighet alltid måste förenas med en insikt om och målmedvetenhet att bekämpa dess sociala orsaker – ingen människa föds kriminell. Ett starkt brottsförebyggande arbete är grunden för ökad trygghet.

Folkpartiet liberalerna antog ett omfattande rättspolitiskt program 2003 med åtgärder för att återupprätta den svenska rättsstaten. Vid vårt landsmöte i augusti 2005, antogs det fördjupade rättspolitiska programmet ”Ökad trygghet mot brott”. Programmet utvecklar ståndpunkter inom särskilt tre områden med tydligt brottsförebyggande perspektiv. För det första handlar det om tidiga, tydliga och tuffa insatser för att förhindra att unga människor går ner sig i kriminalitet. För det andra föreslås en samlad attack mot alkohol- och narkotikamissbruk, få enskilda faktorer driver kriminalitet så tydligt som missbruk av alkohol och narkotika. För det tredje handlar det om att Sverige ska återinföra polisen som en synlig och effektiv upprätthållare av lag och ordning i hela landet – en närvarande och synlig polis är en viktig brottsförebyggande åtgärd.

Med vårt fördjupade rättspolitiska program har vi slagit fast ett helt batteri med insatser mot ungdomsbrottslighet. Det handlar om att våga välja väg. Antingen fortsätter vi med den missriktade välviljan som har gjort att allt fler ungdomar till slut hamnar i fängelse för att ingen ingrep i tid. Eller så väljer vi en väg där en tidig och tydlig koppling görs mellan handling och konsekvens, när det fortfarande finns goda chanser att bryta ett kriminellt beteende.

Nyrekryteringen till brottsligheten måste stoppas. Men då behöver vi se verkligheten som den är. Och i verkligheten lagfördes år 2004 över 24 000 ungdomar i åldrarna 15–20 år. Det motsvarar drygt 20 procent av alla lagförda personer. Så pass många ungdomar är alltså ute på mycket hal is – hur många det egentligen är vet vi inte då bara en del av brotten anmäls. Det finns dessutom över 15 000 kända, misstänkta gärningsmän som var under 15 år. De allra flesta av deras brott kommer aldrig att utredas och de unga gärningsmännen tar ytterligare ett steg på den kriminella vägen. Den socialdemokratiska regeringens åtgärder mot ungdomsbrottsligheten har likt sagofiguren Alfons Åberg präglats av ”jag ska bara”..... Men den största björntjänsten vuxenvärlden kan göra mot ungdomar på väg in i kriminalitet är att blunda för problemen.

Hösten 2005 framförde vi våra krav på insatser mot ungdomsbrottslighet till riksdagen i vår partimotion ”Bekämpa ungdomsbrottsligheten” (2005/06: Ju533). Inom den rättspolitiska gruppen för Allians för Sverige är vi också överens om en mängd åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, förslag som pre-

senterades i augusti 2005 i rapporten ”Tidigare, tydligare, tuffare tag mot ungdomsbrottslingar”. Förslagen lades även fram i gruppens slutrapport, ”Ett tryggare Sverige” (februari 2006).

Våra krav på satsningar mot ungdomsbrottslighet visar att vi vill satsa på ungdomarna. Vi vill satsa på att förebygga brott. Vi vill satsa på tidiga och tydliga insatser för de unga som ändå halkar in på brottets bana. Har vi råd med motsatsen – att släppa taget om dessa unga människor? Svaret är självklart nej, för ungdomarnas och för hela samhällets skull.

Ökade klyftor – försvagade insatser mot ungdomsbrottslighet

Att satsa på barn och ungdomar är att satsa på framtiden. Detta måste genomgå samhällets prioriteringar i stort och särskilt när det gäller att minska brottsligheten.

I den här aktuella propositionen ”Ingripanden mot unga lagöverträdare” betonar regeringen att en av huvuduppgifterna för kriminalpolitiken är att förhindra att barn och ungdomar hamnar i kriminalitet eller utsätts för brott. Det står vidare att det är viktigt att se helheten och bekämpa utanförskap. Regeringen framhåller att insatserna kan handla om att satsa på goda uppväxtvillkor för barn och ungdomar, att ge stöd till familjer med svaga sociala och ekonomiska resurser, minska arbetslösheten och drogberoendet. ”En generell välfärd är ett viktigt skydd mot utanförskap och kriminalitet” (prop. s. 37).

Vi kunde inte ha sagt det bättre själva. Men med tolv års socialdemokratiskt styre är det just utanförskapet som har vuxit, familjer med svaga ekonomiska resurser som har blivit ännu svagare och arbetslösheten har ökat, inte minst bland ungdomar. Dessutom är utbudet av narkotika idag större än någonsin och det är både billigt och enkelt att få tag på. Regeringens egen politik, eller snarare avsaknad av politik, har bidragit till ökade klyftor och försvagade brottsförebyggande insatser.

Enligt Rädda Barnen lever över en kvarts miljon barn i en fattig familj: ”Och skillnaderna ökar: mellan fattiga och rika, mellan barn med utländsk och barn med svensk bakgrund och mellan barn till ensamstående och barn i familjer med två vuxna. Barnfattigdomen bland ensamförsörjarna har stigit från 5,6 procent till 8,0. Det är fyra gånger vanligare att barn med utländsk bakgrund lever fattigt än att svenska barn gör det. I storstäderna är barnfattigdomen högre nu än i början på 1990-talet” (Barnfattigdomen i Sverige Årsrapport 2004). En annan undersökning från Rädda Barnen 2005 visar att en stor grupp ungdomar uppger att de utsätts för våld och hot i vardagen – i hemmet, skolan, på stan och i kärleksrelationer. En större andel av flickorna var mer utsatta för våld i hemmet och i sina kärleksrelationer. Pojkarna var mer utsatta i skolan och på gatan, och flera av dem kände någon som bär vapen. Rädda Barnen fann att ”ungdomar som blir slagna hemma i högre

Fel! Okänt namn på

utsträckning än andra ungdomar drabbas av våld på stan och i skolan". Detta är endast några exempel på att ungdomarnas utsatthet är mycket allvarlig.

I en rapport om skolelevers drogvanor 2005, framgår att 17 procent av pojkarna och 13 procent av flickorna på gymnasiet någon gång provat narkotika. Ökningen av lagföringar för narkotikabrott mellan 1995 och 2004 var störst bland ungdomar mellan 18 och 20 år. Nästan hälften av de ungdomar mellan 15 och 19 år som lagförts för narkotikabrott, återfaller i samma brottslighet inom tre år. Bilden av ungdomar och narkotikabrottslighet är oroväckande. Lika oroväckande är bristen på vuxnas ansvar för sina barn och avsaknaden av tidiga, kraftfulla insatser för att hindra att fler ungdomar fastnar i missbruk.

I den här aktuella propositionen framhåller regeringen också att polisen har en viktig uppgift när det gäller att förebygga ungdomsbrottslighet. "Polisen verkar i lokalsamhället och arbetar på de tider och platser där ungdomar befinner sig" (prop. s. 37). Vi instämmer i att polisen har en viktig roll mot ungdomsbrottsligheten, just därför är det så allvarligt att socialdemokratiska regeringar har medverkat till att över 100 polisstationer har lagts ned runt om i landet sedan 1994. Följden är att närpolisen i stället har blivit en "fjärrpolis" som på många ställen har förlorat den viktiga förankringen i lokalsamhället. Polisen har blivit alltmer osynlig på gator och torg, vår egen kartläggning tyder på att 14 av de 20 mest utsatta bostadsområdena har fått minskad polisiär närvaro de senaste åren.

Vi vill betona att endast ett samhälle som har den sociala blicken och förståelsen för hur dåliga uppväxtvillkor, utanförskap och utsatthet skapar otrygghet och kan leda till kriminalitet, har möjligheten att lyckas minska brottsligheten. Genom att forma en skola som ger kunskap, stöd och chanser åt alla, en medveten politik för arbete och egenmakt, en aktiv socialpolitik och betoning av det egna ansvaret kan grunden läggas för ett samhälle där fler individer får en bra start i livet. Det är just en sådan politik som Folkpartiet liberalerna sedan länge är djupt engagerade i. I våra rapporter och riksdagsmotioner (2005/06), bl.a. "En liberal politik för grundskolan", "Egenmakt, arbete och jämlikhet – liberal integrationspolitik", "Liberala åtgärder för ett starkare barnperspektiv" samt "Bekämpa narkotikabrottslighet och alkoholmissbruk" ställer vi krav på ett starkare och humanare samhälle, ett samhälle där också tryggheten mot brott ökar.

Vi vill också genomföra omfattande satsningar på polisen, vårt mål är att Sverige ska ha minst 20 000 poliser 2010. Det är en ökning med ca 3 000 poliser jämfört med idag. Vi vill också se till att polisen verkligen gör rätt saker och blir effektivare. Därför behövs det fler civilanställda så att polisen kan ägna sig åt att förebygga och bekämpa brott. Vi vill ha en närpolis värd namnet, som kan finnas tillgänglig och synlig nära medborgarna samt arbeta särskilt inriktat mot ungdomsbrottslighet.

Lagförslagen inte tillräckliga

När en ung människa tar steget till fel sida om lagen måste samhället kunna svara med tydliga, snabba och konsekventa åtgärder. Ledstjärnan ska vara att klargöra att den unge måste ta ansvar för sina handlingar och för konsekvenserna av brottet. Åtgärderna ska också stärka den unges självkänsla och respekt för andra människors lika värde. För att hjälpa unga kriminella tillbaka till den lagliga vägen behövs nya grepp och åtgärder för rättsväsendet och de sociala myndigheterna. Men det krävs också att vuxenvärlden, från föräldrar till politiker, slutar rymma från ansvaret för att ingripa i tid när unga människor slår in på en destruktiv bana.

Den socialdemokratiska regeringen har länge rymt från detta ansvar. Med det här aktuella lagförslaget fanns en möjlighet att kunna visa på starka insatser. En möjlighet som regeringen återigen visar att den inte klarar av ta till vara.

I propositionen föreslår regeringen bl.a. att ungdomstjänst ska bli en självständig påföljd, att åklagaren ska ges möjlighet att meddela varning vid misskötsamhet, att en särskilt kvalificerad kontaktperson ska kunna utses i vissa fall för barn och ungdomar som begår brott samt att medling ska finnas tillgänglig i hela landet och vara obligatorisk för kommunerna att genomföra. Detta, tillsammans med ytterligare föreslagna åtgärder, är bra förslag varav Folkpartiet tidigare har krävt att en del av dem måste införas, men förslagen är långt ifrån tillräckliga i kampen mot ungdomsbrottsligheten.

Folkpartiets förslag för starkare insatser mot ungdomsbrottslighet

I vår partimotion till riksdagen hösten 2005, "Bekämpa ungdomsbrottsligheten" (2005/06:Ju533), föreslog vi en mängd åtgärder för starkare insatser mot ungdomsbrottsligheten. Våra krav kvarstår. Med anledning av den här aktuella propositionen ser vi dock anledning att återigen särskilt betona ett antal våra förslag.

Alla brott ska utredas

Brottsligheten sjunker allt längre ned i åldrarna, redan 1998 lades över 10 000 förundersökningar ned på grund av att den misstänkte inte varit straffmyndig. År 2003 fanns det över 15 000 misstänkta gärningsmän under 15 år (BRÅ, statistik över brottsdeltagande). Studier bekräftar också att de personer som blivit riktigt tungt kriminella har varit kända av socialtjänsten redan långt före 15 års ålder (SOU 2004:122). En del underåriga är mycket väl medvetna om att de inte kan straffas för brott, vilket också utnyttjas av både dem själva och äldre kriminella som förmår barnen att begå brott.

Fel! Okänt namn på

Dagens lagstiftning gällande gärningsmän under 15 år innebär att många brottsoffer aldrig får se brottet klaras upp och ansvarsfrågan förblir oftast olöst, något som också kan innebära svårigheter att få skadestånd eller brotts-skadeersättning. Regeringen föreslår här ingen förändring av lagstiftningen i syfte att stärka möjligheterna utreda brott som begåtts av personer under 15 år.

Det finns få saker som kan förstöra en ung människas liv så som kriminalitet. Dessutom skadar den unge inte sällan också andra människor på vägen. Ungdomar som utsätts för brott riskerar själva att senare begå brott, denna onda cirkel måste brytas. Vi måste säkerställa att alla brott, även om gärningsmannen är ung, verkligen utreds så att insatser för både gärningsmannen och brottsoffret kan bli tydligare. Därför håller vi fast vid att 31 § lagen om unga lagöverträdare (LUL) bör ändras, så att polisen i stället som huvudregel ska utreda samtliga brott. Detta innebär att polisen exempelvis har rätt att medtaga och kvarhålla en misstänkt för förhör. Då ansvarsfrågan klarlagts ska sociala myndigheter genomföra lämplig åtgärd, t.ex. behandlings- eller påverkansprogram. Om ansvarsförhållandena är oklara vid grova brott, kan prövningen av ansvarsfrågan ske i domstol även för personer under 15 år. Den prövningen kan ske på initiativ av socialtjänsten som är den myndighet som då ansvarar för åtgärder. Om enskild fallit offer för brott bör ansvarsfrågan och rätten till skadestånd fastställas av domstol. Fängelseförbudet för personer under 18 år ska givetvis kvarstå.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stärk socialtjänstens åtgärder

Hela 70 procent av de ungdomar som döms för brott till den vanligaste påföljden vård inom socialtjänsten, återfaller i brott inom tre år. Allt fler unga faller också mellan stolarna när socialtjänsten och polisen inte samarbetar ordentligt. Ingen tar tag i problemet innan det hinner bli för stort. Problemet med droger bland unga är också allvarligt. Nästan hälften av de ungdomar mellan 15 och 19 år som lagförts för narkotikabrott, återfaller i samma brottslighet inom tre år.

Påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten kan t.ex. innebära samtalskontakt med socialsekreterare, att en kontaktperson utses, att den unge ska genomgå ett program gällande brottets konsekvenser samt att han eller hon placeras på familjehem eller institution. Många av ungdomarna har ägnat sig åt dold brottslighet en längre tid innan de blir dömda första gången och har ofta djupa problem i sin hemmiljö. Inte sällan tillhör de brottsliga gäng i någon av våra större städer. Det behövs tidiga, kraftfulla och snabba åtgärder för dessa unga människor. Den vanligaste påföljden för ungdomar i åldersgruppen 15–17 år är böter följt av just överlämnande till vård inom socialtjänsten. Uppenbarligen är vård inom socialtjänsten idag långt ifrån tillräckligt för att rycka bort unga lagöverträdare från kriminalitet.

Regeringens förslag gällande socialtjänsten innebär bl.a. att tillämpningsområdet för påföljden överlämnanden till vård inom socialtjänsten ändras till att omfatta dem som har särskilt behov av vård och att ungdomsvård med

Fel! Okänt namn på

ungdomskontrakt införs. Påföljden ska också således byta namn till ungdomsvård.

Vi menar att det finns ett stort behov av att strama upp och förtydliga insatserna från socialtjänstens sida. Det är tveksamt om regeringens förslag kommer att innebära någon större förändring i praktiken.

Vi anser att ett system bör prövas där domstolen kan döma den unge lagövertredaren till ett kortare frihetsstraff, t.ex. att avskiljas från sin normala hemmiljö under några dagar eller helger för att delta i påverkans- och attitydprogram inom institutionernas ungdomsvård – s.k. helgavskiljning. Vi menar också att socialtjänsten, inom ramen för det som nu föreslås kallas för ungdomsvård, bör få möjlighet att använda sig av fler åtgärder utan samtycke från den unge. Det kan handla om t.ex. deltagande i programverksamhet, föreskrifter om drogkontroll och vård för missbruk. Reglerna i LVU om omhändertagande, bör ändras så att det i fall av brott begångna av unga, ges möjlighet till utökat samarbete med polis bl.a. för att kunna klarlägga ansvarsfrågorna.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Medling

Vi stödjer ett det tillskapas en medlingsverksamhet i hela landet som ska bli obligatorisk för kommunerna att genomföra. Medling kan, när det fungerar på rätt sätt, vara positivt både för brottsoffer och gärningsmän. Vi vill understryka vikten av att det upprätthålls en betydande kvalitetssäkring tidigt när verksamheten nu byggs ut. Erfarenheterna av vård inom socialtjänsten förskräcker på sina håll vad gäller kvalitet och likformighet.

Förslaget om att öka användandet av åtalsunderlåtelse är ett allvarligt steg åt fel håll. Unga som begår brott behöver en tydligare koppling mellan handling och konsekvens, inte en otydligare. Att koppla gärningsmannens och brottsoffrets inställning till medling krånglar till det ännu mer. Det devalverar värdet av att en domstol faktiskt prövar ansvaret i en viss gärning. Det innebär att riskerna blir betydande att unga brottsoffer kommer att hamna i en situation där de utsätts för oacceptabla påtryckningar om att gå med på medling mot deras egen vilja för att gärningsmannen ska slippa en fortsatt rättsprocess. Det är dessutom inte sällan så att även en erkänd gärning kan innehålla komplicerande moment.

Medling i lagens mening ska främst vara något som används reparativt efter att skuldfrågan tydligt avgjorts. Det finns ingenting som hindrar att det vid en positivt genomförd medlingsverksamhet, i domstol besluta om just en påföljdseftergift i de fall där resultatet är positivt. Vi anser därför att huvudregeln ska vara att medling kommer i fråga när skuldfrågan är klarlagd i domstol. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Ytterligare utvidgning av reglerna om tidsfrist

Handläggningstiderna när det gäller mål med unga lagöverträdare måste vara så korta som möjligt. Idag finns en regel om att förundersökningar mot unga under 18 år ska bedrivas särskild skyndsamt vid brott med mer än sex månaders fängelse i straffskalan. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt enligt vissa angivna omständigheter.

Vi har tidigare föreslagit att skyndsamhetskravet ska utvidgas till att gälla alla brott med fängelse i straffskalan. Därför välkomnar vi att en sådan förändring nu föreslås i den här aktuella propositionen. Tidsfristerna gäller dock bara med hänsyn till unga gärningsmän. Vi anser att en utvidgning bör ske av reglerna så att skyndsamhetskravet även omfattar mål med unga brottsoffer. Att en reaktion på ett brott med en ung lagöverträdare kommer snabbt är mycket viktigt, men även med hänsyn till unga brottsoffer bör reaktionen komma snabbt – även i mål med äldre gärningsmän. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ett problem gällande handläggningstiderna i mål med unga gärningsmän eller unga brottsoffer kvarstår dock. De lagstadgade tidsfristerna gäller fr.o.m. delgivning om brottsmisstanke. I praktiken kan ofta handläggningstiderna vara mycket långa fr.o.m. det att en polisanmälan görs t.o.m. beslut för åtal. I många fall finns det en utpekad gärningsman redan vid tidpunkten för polisanmälan, vilket innebär att en tidsfrist skulle kunna börja gälla fr.o.m. denna tidpunkt i stället för tidpunkten om delgivning. I exempelvis fall med anmälan om sexuella övergrepp mot barn, har utredningstiden dragit ut på tiden så länge som uppemot ett år. Det är förödande för målsäganden. Det är också oacceptabelt ur rättssäkerhetssynpunkt då bevisning och vittnesupptagning är ”färskvara”.

Ett utvidgat skyndsamhetskrav får inte innebära avkall på noggrannhet och kvalitet i förundersökningen. Vi menar dock att kvaliteten skulle öka om tyngdpunkten på åtgärder läggs i början av utredningen, redan när en anmälan görs med en utpekad gärningsman, då det är enklare att säkra bevisning i ett tidigare skede. Vi föreslår därför att ett lagstadgat skyndsamhetskrav införs i mål med unga gärningsmän under 18 år eller unga brottsoffer, innebärande att en tidsfrist införs gällande förundersökningen som ska gälla fr.o.m. det att polisanmälan görs med en utpekad gärningsman t.o.m. beslut om åtal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ändra vissa regler om skadestånd

Vi anser att det solidariska skadeståndsansvaret när det gäller unga lagöverträdare bör avskaffas. En skadeståndsskyldig person som vill göra rätt för sig kan idag drabbas av att hans eller hennes medbrottslingar inte betalar sin del av skadeståndet. Det är inte rimligt att en ung person på detta sätt kan få en

Fel! Okänt namn på

ännu tyngre ekonomisk börda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi vill också skärpa föräldrarnas skadeståndsansvar. Vi vill tydligare peka på att föräldrarna har ett ansvar för vad barnen gör. Om barnen orsakar skador ska kostnaderna inte lastas på brottsoffer, näringsidkare eller försäkringsbolag. Ett sätt skulle kunna vara att vårdnadshavare görs ekonomiskt ansvariga för de skador barnen orsakar upp till ett visst maxbelopp. En sådan lagstiftning finns i Norge.

Föräldrar ska vara skyldiga att närvara vid rättegångar

Att föräldrar närvarar vid rättegångar är viktigt, både för deras egen skull och för de ungdomar som är inblandade. Vi menar att föräldrars ansvar för sina barn måste stärkas så att föräldrar ska vara skyldiga att närvara vid rättegångar när deras barn, oavsett i vilken roll, medverkar i en rättegång. Ersättning för närvaron ska erhållas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inför möjlighet till drogtester i skolan

Skolan har en nyckelroll i att tidigt upptäcka ungdomars narkotikaanvändning. Skolans insatser mot droger kan vara avgörande för många unga människors framtid. En bra arbetsmiljö i skolan, för såväl elever som lärare, är en förutsättning för trygghet och goda skolresultat. Vi menar att skolan måste ha nolltolerans mot droger, den som använder droger riskerar inte bara sin egen hälsa utan påverkar även sin omgivning.

Insatser mot droger i skolan handlar om att använda flera redskap, ett av dem är drogtester. Det handlar inte om att straffa eleverna utan att de ska veta att vi vuxna är rädda om dem. Att vi finns här och inte släpper taget när de ger sig ut på hal is. Grunden är att drogtesterna ska vara frivilliga och att de ska baseras på samförstånd mellan skolan, barnen och föräldrarna.

I Sverige råder det stor osäkerhet om drogtester av elever får användas som en del i skolornas drogpolicy. Vi anser att rättsläget måste klargöras och att grundskolorna ska kunna erbjuda frivilliga misstankebaserade drogtester. Drogtesterna görs med antingen urinprov eller salivprov genom tops i munnen. På gymnasieskolorna, och särskilt vid yrkesprogrammen, bör även slumpmässiga drogtester kunna erbjudas. Skälet är att droger i dessa fall skulle kunna innebära en betydande risk för skada, bl.a. vid fordonsprogrammen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Information till skolan om kriminella elever

Rektorer och annan skolpersonal måste kunna få information om elever som begår brott. Sekretesslagstiftning får inte förhindra att t.ex. polis, SiS och

Fel! Okänt namn på

kriminalvården kan ge skolledningarna viktig information om elever som begår brott. Utan vetskap om brotten och den unges problematik, som våldsbenägenhet eller drogberoende, blir det svårt att möta problemen på rätt sätt i skolmiljön. För att komma till rätta med dagens situation kan ändringar behövas göras i de sekretessregler som gäller för socialtjänsten. Det kan också vara så att det behövs tydligare riktlinjer, rutiner och samarbetsformer mellan socialtjänsten och skolan i dessa fall. Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder. Detta bör riksdagen sin mening ge regeringen till känna.

Möjlighet till drogtestar på personer under 15 år

Möjligheterna att kunna använda bl.a. kroppsbesiktning för att få reda på om en person tagit narkotika är begränsade och gäller inte heller för personer under 15 år. En sådan möjlighet att kunna ta t.ex. ett urinprov, skulle dock kunna underlätta vid en utredning om en ung person använt narkotika och således kan bli föremål för insatser från socialtjänsten i enlighet med 31 § LUL.

För att så tidigt som möjligt kunna förhindra att unga människor fastnar i ett drogmisbruk, menar vi att även personer under 15 år ska kunna drogtestas vid allvarlig misstanke om att han eller hon använder narkotika. Detta bör riksdagen som mening ge regeringen till känna.

Satsa på tidigare brottsförebyggande insatser

Folkpartiet vill betona att barn borde få växa upp utan att utsättas för brott eller själva hamna i kriminalitet. Det finns ingen enskild förklaringsmodell till brottslighetens orsaker eller någon enskild metod som kan förhindra brott. Vi vet att problemet skär genom många olika områden i samhället och måste åtgärdas med en bred välfärdspolitik. Men det finns en hel del kunskap om att tidiga individ- och familjeförhållanden kan öka risken för att hamna i kriminalitet. Här finns det också konkreta förebyggande åtgärder som kan vidtas.

En förutsättning för att kunna sätta in tidiga åtgärder är att känna till de riskfaktorer som finns och att missförhållanden faktiskt upptäcks. Barn som redan tidigt har allvarliga uppförandestörningar eller svårigheter i den kognitiva eller emotionella utvecklingen löper ökad risk för senare kriminalitet (BRÅ-rapport 2001:15, Kriminell utveckling – tidiga riskfaktorer och förebyggande insatser). Föräldrarnas möjligheter att ge barnet en god omsorg och uppfostran är centrala i denna utvecklingsprocess. Därför måste stödinsatser ofta omfatta hela familjen.

Personal från olika berörda områden kan samverka i föräldrastödjande verksamhet gällande barn och ungdomar generellt och särskilt för barn i riskzonen. En viktig del handlar om att engagera och stärka föräldrarna i deras roll. Det finns flera exempel på att sådana former av lokal samverkan har varit lyckade (BRÅ-rapport 2003:6, Föräldrastöd i teori och praktik). Idrottsrel-

sen, frivilliga organisationer som t.ex. "Nattvandrarerna", "Friends" (mot mobbning) och många fler fyller också en viktig funktion genom att vara närvarande i ungdomsmiljöer.

Mödravården, barnavården, barnomsorgen, barn- och ungdomspsykiatrin, skolan och socialtjänsten är alla viktiga aktörer. Här finns dock allvarliga brister i arbetet med barn som är i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Måldokument, styrinstrument och riktlinjer saknas liksom väl utvecklade och tillämpade arbetsmetoder (BRÅ-rapport 2001:15). På statlig nivå måste det brottsförebyggande arbetet skärpas men också på regional nivå är det hög tid att landsting och kommuner tar ett större ansvar.

Folkpartiet liberalerna vill se en utveckling av tidiga insatser för att förebygga att barn faller in i kriminalitet, bl.a.:

- **Utbildningsinsatser för personal vid mödravårdscentraler för tidig upptäckt av utsatta föräldrar.** Utbildning, riktlinjer och metoder samt ett uppbyggt samarbete med socialtjänst och vuxenpsykiatrin för att kunna erbjuda hjälpinsatser till blivande föräldrar.
- **Riktade föräldrastödande insatser till familjer i en utsatt situation – hembesöksprogram.** Möjlighet till hembesök av utbildad personal, med början redan under graviditeten och kontinuerligt under de första åren. Stöd i den vardagliga uppfostran av barnet samt socialt och emotionellt stöd till föräldrarna själva. Insatser mot missbruksproblem.
- **Utbildning och träning för föräldrar till förskolebarn med allvarliga beteendestörningar, stöd till barnen.** Möjlighet till kontinuerliga insatser från utbildad personal för hjälp med att förstå och hantera problemen bättre. Stödpersoner och extra resurser till barnen när de vistas i förskolan. Skärpt kommunalt arbete med förskolornas uppföljning och utvärdering av insatser för barn i riskzonen.
- **Kombinerade insatser till barnen och föräldrarna i samverkan med förskolan, skolan samt barn- och ungdomspsykiatrin.** Möjlighet till kontinuerliga åtgärder i barnets vardagliga miljö. Satsningar på barn- och ungdomspsykiatrin. Åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar samt för dem som behöver särskilt stöd i skolan på grund av neuropsykiatriska problem som DAMP, AD/HD eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling.
- **Tydliga åtgärder mot mobbning och skolk i skolan. Samtliga landets skolor ska ha en fungerande handlingsplan mot mobbning och en kontaktperson hos polisen.** Polisanmälan och inkopplande av socialtjänsten ska göras i större utsträckning. Orsaken till upprepad frånvaro ska utredas och följas upp. Vid problem eller missförhållanden i hemmiljön ska snabba insatser ske. I fall av mobbning ska, som en sista åtgärd, en mobbare kunna flyttas.
- **Personal måste uppfylla den lagstadgade skyldigheten att anmäla missförhållanden till socialtjänsten.** Både förskolan och skolan samt personal i övriga verksamheter som arbetar med barn, måste skärpa sina ruti-

Fel! Okänt namn på

ner vid misstanke om att barn far illa. Anmälan till socialtjänsten ska göras i större utsträckning.

- **Stödfunktioner för unga brottsoffer ska finnas i varje kommun.** Unga brottsoffer löper större risk att själva börja begå nya brott. Därför måste det finnas ett tydligt stöd till dessa ungdomar, t. ex. genom stödcentrum för unga brottsoffer där polis och socialtjänst arbetar tillsammans. Att inrätta en socialsekreterartjänst vid ett flertal polisstationer är ett sätt för att säkerställa direkta åtgärder.
- **Staten och kommunerna måste satsa på en väl fungerande socialtjänst.** Socialnämnden i varje kommun ansvarar för många av insatserna när barn far illa. Socialstyrelsen och länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att detta fungerar. På många håll finns det dock betydande brister i socialtjänstens arbete med utsatta barn och deras familjer. Detta måste förändras.
- **Höj kvaliteten inom socialtjänsten och satsa på en välutbildad personal.** Socialtjänsten spelar en mycket viktig roll i arbetet för att minska ungdomsbrottsligheten. Men socialtjänsten brottas med en trängd ekonomi och hög personalomsättning. Vi vill höja statusen och kvaliteten på socialtjänstens arbete och på sikt bör en yrkeslegitimation införas för personal inom socialtjänsten. Detta kräver dock först att kvaliteten på utbildningen förbättras rejält. Det behövs också kompetensbeskrivningar inom olika områden, vidareutbildningsmöjligheter och inte minst ett rejält förbättrat politiskt ledarskap inom detta område.

Stockholm den 31 mars 2006

Johan Pehrson (fp)

Torkild Strandberg (fp)

Jan Ertsborn (fp)

Cecilia Wigström (fp)

Karin Granbom (fp)

Helena Bargholtz (fp)